

Oponentský posudek k diplomové práci Bc. Marie Hintnausové

Prenatální a perinatální ztráta v síti českých institucí

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Markéta Zandlová, Ph.D.

FHS UK

Vypracoval PhDr. Jaroslav Klepal, Ph.D., FSV UK (15. 09. 2021)

Diplomová práce Marie Hintnausové se svými osmdesáti stranami a strohým názvem má svoji váhu i tíhu. Má váhu přesvědčivé antropologické analýzy konkrétního empirického materiálu. A nese tíhu tématu, kterého se „dotýká“ (s. 4), tedy ztráty dítěte před či během narození, co s sebou tato ztráta nese a co vše do ní intervenuje.

Prostor, ve kterém se analýza ztráty pohybuje, autorka vymezuje následovně. Spíše než na kontemplacích o daru života či statistickém vyčíslování mrtvorozenosti (ty pro ní nejsou východiskem, ale výzkumným problémem), staví svou analýzu na výjevech života, se kterými se ženy a jejich blízcí musí potýkat a ve kterých se smrt embrya/plodu/dítěte utváří a dotváří: „nalitá prsa, ohlašování na úřadech, pitvy, rozklad mrtvých těl, nevyužité vybavičky, výstelky do rakve a bezcitné formuláře“ (s. 5). Zásadní roli těchto náhle vyvstanuvších skutečností autorka vyvozuje z výzkumných rozhovorů s jedenácti ženami, pro které se ztráta stala součástí jejich života a které o ní chtějí a potřebují mluvit, neboť svým způsobem přeskládala jejich vztahování se k vlastnímu tělu, temporalitě a (lékařské) péči. Tyto rozhovory jsou pak doplněny několika rozhovory s dalšími relevantními aktéry (porodní asistentka, sociální pracovnice, představitelka NGO, úřednice) a protkány rozsáhlým textuálním materiálem zahrnujícím mediální výstupy, blogy, zákony a vyhlášky, zdravotnické statistiky a expertní stanoviska. Přestože autorka neprováděla zúčastněné pozorování (s ohledem na vlastní téma i pandemickou situaci jen složitě uskutečnitelné), její práce s empirickým materiálem ukazuje na osvojení si etnografické senzitivity, tudíž její označení práce za „etnografické drama“ (s. 4-5) je zcela patřičné.

Jestliže kvalifikační práce Marie Hintnausové výtečně pracuje s empirickým materiálem, pak je nutné zdůraznit, že nijak nezaostává v práci s odbornou literaturou. Ta není kondenzována do jedné, „teoretické“, kapitoly, ale organicky prostupuje celý text. Zde vystupují silně dva

momenty. Na jedné straně situuje analýzu ztráty v současné debatě na poli antropologie reprodukce, která poukazuje na konstitutivní roli „embryologického pohledu“ (Kapitola 4) a foucaultovské biomoci (Kapitola 2); na straně druhé pak v „afektivním obratu“, který kromě jiného usiluje o valorizaci emocí výzkumníků jako legitimního a produktivního prostředku etnografického zkoumání i antropologického poznání (Kapitola 3). Jak shrnuje samotná autorka: „Pochopila jsem, že není mým úkolem porozumět emočnímu prožívání vyprávějícních žen. Samy ženy byly skeptické vůči tomu, že by je mohl „pochopit někdo, kdo to sám nezažil“. Ale mohly jsme spolu skrze jejich příběhy sdílet společnou zkušenost lidství a odkrývat, jakými trajektoremi [sic!] se ubírá jejich vyprávění.“ (s. 29).

Domnívám se nicméně, že tato diplomová práce se pohybuje na průsečíku dvou dalších výrazných debat v antropologii, a je možná škoda (jak konceptuálně, tak metodologicky), že je více nezohledňuje. První je debata o „trpícím subjektu“ (J. Robbins) a „temné antropologii“ (S. Ortner), které by autorce mohly pomoci problematizovat onu idealizovanou „společnou zkušenost lidství“ mezi výzkumníci a informantkami, která ve světě stále brutálnějších nerovností a ontologických propastí může některé klíčové skutečnosti zneviditelnovat. A současně by ji mohla posunout od opakování etnografické šablony o dávání prostoru nevyslyšeným hlasům druhých a etice naslouchání k promýšlení toho, o jaké „hlasy“ se jedná, kde a ke komu by měly promlouvat, koho a co by mohly mobilizovat. Druhou oblastí, které se autorčina analýza ztráty vlastně dotýká, je antropologické promýšlení „afterlives“, tedy proměnlivých hranic vitality, života v/na troskách, socio-materiálních pozůstatků a návratů. Jsou to totiž právě ženy, se kterými autorka pracuje, kdo prostřednictvím svých slov, těl a svého jednání destabilizují zdánlivě samozřejmé časové řady (embryo – plod – dítě; zrození – smrt;) a skutečnosti (potrat x porod) a kdo vybízí k tomu, aby odchylné temporální a ontologické rámce byly brány vážně nejen biomedicínou. Některé plody tak mohou být „dětmi“; některé děti „žijí“ následné životy, přestože jsou „mrtvorozené“; některé ženy „transformují své rodičovství vůči *ztracenému* dítěti do nové formy *nepřítomné přítomnosti*“ (s. 76, kurzíva původní); a některé prenatalní a perinatální ztráty podřívají „pokrok vědy a biomedicíny“ (s. 42) a ukazují na nevypočitatelnost (lidských) těl.

Z formálního hlediska je práce pečlivě zpracovaná. Obsahuje všechny náležitosti kladené na tento typ kvalifikační práce včetně přehledné strukturace textu a jednotného citačního úzu a bibliografie. Do značné míry neortodoxní uvádění obrazového materiálu a odsazení části

textu, který je možné číst souběžně i odděleně (inspirace „The Body Multiple“ od Annemarie Mol?), zvýrazňuje promyšlenost celé práce.

Diplomovou práci Marie Hintnausové považuji za velice zdařilou a věřím, že na jejím půdorysu vznikne několik odborných článků, případně i výstupů pro širší veřejnost. Práci doporučuji k obhajobě s návrhem hodnocení: výborně (1).